

แนวทางการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้วยหลักสังคหวัตถุของพระสังฆาธิการ
ในเขตปกครองอำเภอหนองแสง จังหวัดอุดรธานี

**A Guideline of Administration of Sangha's Duties with Sanghavadthu
Principle of Eccl. Administrative Officers in the Administrative
Area of NongSaeng District, Udonthani Province**

พระครูนิมิตสารวัตร (บุญเมือง ขวโน),

สมเดช นามเกต และ บุญส่ง สิ้นธุ์นอก

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย

Phrakrunimitsathuvat (Boonmueng Javano),

Somdet Namket and Boonsong Sinthunok

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Nongkhai Campus, Thailand

Corresponding Author, E-mail: pmnatsila2525@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษา 1) สภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในเขตปกครองอำเภอหนองแสง จังหวัดอุดรธานี 2) หลักสังคหวัตถุ 4 ประการ ในพระพุทธศาสนาเถรวาทและ 3) แนวทางการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้วยหลักสังคหวัตถุ 4 ของพระสังฆาธิการในเขตปกครองอำเภอหนองแสง จังหวัดอุดรธานีการวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้แก่ พระภิกษุระดับพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอหนองแสง จังหวัดอุดรธานี โดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง จำนวน 30 รูปแล้ววิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนาตามหลักอุปนัยวิธี

ผลการวิจัยพบว่า สภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในเขตปกครองอำเภอหนองแสง จังหวัดอุดรธานี มีวัดในปกครอง 30 วัด มีการอบการบริหารงาน 6 ด้าน คือ 1) การปกครอง 2) การศึกษา 3) การศึกษาสงเคราะห์ 4) การเผยแผ่ 5) การสาธารณูปการ และ 6) การสาธารณสงเคราะห์ ซึ่งได้บริหารจัดการกิจการงานด้านต่างๆ เป็นอย่างดี

สังคหวัตถุ 4 เป็นหลักธรรมที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของผู้อื่น ผู้ที่ไม่ตรี เอื้อเพื่อเกื้อกูล เป็นหลักการสงเคราะห์ซึ่งกันและกันให้แก่ การให้การเสียสละการพูดจาด้วยถ้อยคำที่สุภาพ การประพฤติในสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น และการเป็นผู้มีความสม่ำเสมอ เพื่อให้การช่วยเหลือด้วยทุน ด้วยของหรือความรู้ การช่วยด้วยถ้อยคำ การช่วยด้วยกำลังคน การช่วยด้วยการร่วมเผชิญแก้ปัญหา มุ่งสงเคราะห์และประสานคนให้เกิดความสามัคคีขึ้นก่อให้เกิดจัดการบริหารงานต่างๆ อย่างมีประสิทธิภาพ

* วันที่รับบทความ: 7 เมษายน 2563; วันที่แก้ไขบทความ 9 พฤษภาคม 2564; วันที่ตอบรับบทความ: 10 พฤษภาคม 2564

Received: April 7, 2020; Revised: May 9, 2021; Accepted: May 10, 2021

แนวทางการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้วยหลักสังคหวัตถุ 4 ของพระสังฆาธิการในเขตปกครองอำเภอหนองแสง จังหวัดอุดรธานีคือ 1) ทาน การให้ในสิ่งที่เป็นประโยชน์และไม่เป็นโทษต่อสังคม การเสียสละตนในด้านกำลัง ความสุขส่วนตัว และธรรมทาน 2) ปิยวาจา การพูดจาประสานงานด้วยถ้อยคำสุภาพไพเราะ พูดจริง พูดคำให้สามัคคี พูดคำมีประโยชน์ 3) อุตถจริยา การชวนช่วยช่วยเหลือการเอาใจใส่ในสิ่งที่เป็นประโยชน์เกื้อกูลผู้อื่น และ 4) สมานัตตตา เป็นผู้มี ความสม่ำเสมอ ทำงานอย่างเสมอต้นเสมอปลายเพื่อลดปัญหาด้านการทำงานที่ไม่ต่อเนื่อง

คำสำคัญ: การบริหารกิจการคณะสงฆ์; พระสังฆาธิการ; หลักสังคหวัตถุ

Abstracts

The purposes of this article were; 1) to study the situation of Sangha's routine work administration of the Ecel. Administrative Officers in the administrative area of Nongsaeng District, Udonthani Province 2) to study the principle of the Four Bases of Social Solidarity in Theravada Buddhism and 3) to study the guideline of Sangha's routine work administration in accordance with the Four Bases of Social Solidarity of the Ecel. Administrative Officers in the administrative area of Nongsaeng District, Udonthani Province. This research was the qualitative research by collecting the data from the depth-interview from the main informants such as the Buddhist monks in the level of the Ecel. Administrative Officers in the administrative area of Nongsaeng District, Udonthani Province by using the purposive selection in the total of 30 subjects and using the descriptive analysis in accordance with inductive method.

The results of the research were as follows: Management condition of the Sangha Patriarch in Nong Saeng District Administrative Organization Udon Thani Province There are 30 temples in the administration and 6) administrative frameworks: 1) governance, 2) education, 3) education, 4) propagation, 5) public welfare and 6) public welfare. Which has managed various activities as well

The Four Bases of Social Solidarity are the principle of Dhamma for the others' refuge, and friendliness, charitableness and assistance are the principle of assistance for each other such as charitableness, polite words, conduct for the sake of others' benefits and to be consistent in order to assist with the things or knowledge, verbal assistance, helping with personal energy, assistance to participate in facing the problems by aiming at assistance and cooperation in order to encourage people to create the unity for administration in various aspects efficiently.

Guidelines for the administration of the Sangkhahavatthana 4 of the Sangha Patriarch in Nong Saeng District Administrative Organization Udon Thani province is 1) giving contributions that are beneficial and not harmful to society. The sacrifice in power Personal happiness and Dharma 2) Piyaphong Speech coordination with polite, beautiful words, true speaking, unity. 3) attitude, persistence, help and care for things that are beneficial, support others; and 4) Samanatta is a consistent person. Always work on a regular basis to reduce discrete problems.

Keywords: Sangha Administration; Sangkhahawatthat

บทนำ

การปกครองและคณะสงฆ์ในสมัยพุทธกาล พระพุทธองค์ทรงใช้ระบบการปกครองแบบพ่อปกครองลูก ประกอบด้วยสันติวิธีธรรมหรือสามัคคีธรรม ให้สิทธิเสรีภาพเสมอกันไม่เลือกชนชั้นวรรณะ โดยอาศัยการนับอายุพรรษาในการนับระดับชั้นอาวุโส มีพระพุทธเจ้าทรงเป็นประมุขสงฆ์ ทรงเป็นประธานในการตัดสินวินิจฉัย วางกรอบแนวทางการปกครองคณะสงฆ์ให้อยู่ใน รูปแบบที่พระพุทธองค์ทรงกำหนดไว้ด้วยหลักพระธรรมวินัย ถึงแม้ว่ากาลจะล่วงเลยไปหลังจากพระพุทธองค์ปรินิพพานไปแล้ว คณะสงฆ์ในยุคนั้นๆ ยึดหลักพระธรรมวินัย เป็นข้อบัญญัติเกณฑ์กำหนดตัดสิน ให้ดำเนินไปด้วยหลักประชาธิปไตยโดยยึดหลักเสียงข้างมากเป็นมติเอกฉันท์ (กรมการศาสนา, 2540 : 1) กล่าวโดยรวมในสมัยพระพุทธกาลนั้นได้กำหนดรูปแบบและวิธีการปกครอง คณะสงฆ์ คือ การบวช พระธรรมวินัย การศึกษา และการเผยแผ่

หลังจากพุทธปรินิพพานมาแล้ว การปกครองคณะสงฆ์เริ่มต้นด้วยการทำสังคายนาเพื่อรวบรวมพระธรรมวินัยให้เข้าเป็นหมวดหมู่ และมีการตรวจสอบเพื่อความถูกต้องตามหลักธรรมวินัยที่พระพุทธองค์ทรงวางไว้ เพื่อป้องกันมิให้กระจัดกระจาย ในภายหลังพุทธกาลไม่นาน พระสงฆ์เริ่มมีความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักธรรมวินัยแตกต่างกันไป จนเกิดความแตกแยกในหมู่คณะสงฆ์โดยแบ่งแยกรูปแบบการปกครองออกไปเป็นหลาย คณะ และอันสืบจากการทำสังคายนาครั้งที่ 3 ทำให้ประเทศไทยได้รับพระพุทธศาสนาเผยแผ่ในเมืองไทย เริ่มจากดินแดนอาณาจักรสุวรรณภูมิ สู่อาณาจักรสุโขทัย กรุงศรีอยุธยา กรุงธนบุรี และกรุงรัตนโกสินทร์ ตอนต้น จวบจนกระทั่งถึงปัจจุบันนี้ การปกครองคณะสงฆ์ไทยยังปฏิบัติตามรูปแบบการปกครองของพระพุทธองค์คือตามพระธรรมวินัยเป็นหลัก ถึงแม้ว่าปัจจุบันนี้ คณะสงฆ์จะมีความสัมพันธ์ระหว่างศาสนจักรกับอาณาจักร การพึ่งอำนาจรัฐน่าจะเป็นการสร้างความคิดดีลัทธิให้กับพระธรรมวินัยและความบริสุทธิ์แห่งพระศาสนา ในขณะที่ประเทศกำลังพัฒนาไปตามนานาอารยะประเทศ ถึงกระนั้นก็ตามพระสงฆ์ก็อยู่บนกรอบแห่งพระธรรมวินัยเดียวกันนั่นเอง

ปัจจุบัน การปกครองคณะสงฆ์ต้องอาศัยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์เป็นเกณฑ์จัดระเบียบคณะสงฆ์การปกครองคณะสงฆ์จึงถือว่าเป็นหัวใจหลักในงานบริหารจัดการกิจการของคณะสงฆ์ คือด้านการปกครอง การศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่ สาธารณูปการ และสาธารณสงเคราะห์ ให้ดำเนินไปตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎระเบียบ มหาเถรสมาคม ข้อบังคับ มติ พระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช หรือคำสั่งของผู้บังคับบัญชาเหนือตน การระงับอธิกรณ์ การวินิจฉัย การลงนิคหกรรม การวินิจฉัยข้ออุทธรณ์ต่างๆ ตลอดจนการแต่งตั้ง ถอดถอนเจ้าคณะพระสังฆาธิการควบคุมดูแลให้ไปตามข้อวัตรปฏิบัติของจริยาพระสังฆาธิการ และสถาบันคณะสงฆ์ไทย ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันได้สะท้อนถึงความสำคัญในระบบการปกครองคณะสงฆ์ในด้านต่างๆ โดยเฉพาะปัจจุบันนี้ วิทยาการในด้านการจัดการก้าวหน้าไปมาก คณะสงฆ์ควรจะได้ใช้วิทยาการเหล่านั้นมาช่วยเสริมการบริหารและการปกครองคณะสงฆ์ กิจการคณะสงฆ์บางอย่างอาจอาศัยการบริหาร

แบบราชการของฝ่ายบ้านเมือง กิจการคณะสงฆ์บางอย่างอาจอาศัยการบริหารที่คล่องตัวแบบภาคเอกชน และกิจการบางอย่างต้องบริหารตามหลักพระธรรมวินัย (พระเมธีธรรมาภรณ์, 2539 : 78)

การบริหารงานในคณะสงฆ์จึงต้องมีความพร้อมในส่วนของการวิทยาด้านบริหารและการจัดการต้องก้าวหน้าไปมากทันโลกทันเหตุการณ์ คณะสงฆ์ควรจะได้ใช้วิทยาด้านเหล่านั้นมาช่วยเสริมการบริหารและการปกครองคณะสงฆ์ เพราะกิจการคณะสงฆ์บางอย่างอาจอาศัยการบริหารแบบราชการของฝ่ายบ้านเมือง กิจการคณะสงฆ์บางอย่างอาจอาศัยการบริหารที่คล่องตัวแบบภาคเอกชน และกิจการบางอย่างต้องบริหารตามหลักพระธรรมวินัย จะเห็นว่ากฎหมายคณะสงฆ์ฉบับปัจจุบัน ได้ทำให้การบริหารคณะสงฆ์บางอย่างล่าช้า เพราะยึดติดขั้นตอนตามระบอบราชการมากเกินไป ฉะนั้น คณะสงฆ์ควรมีระบบการบริหารและการปกครองของตนเองที่ผสมผสานส่วนดีของระบอบราชการและเอกชนเข้ากับหลักพระธรรมวินัยให้ทันกับเหตุการณ์พัฒนาไปตามยุคเพื่อให้งานประสบความสำเร็จจากการสังเคราะห์ซึ่งกันและกัน โดยใช้ หลักธรรมอย่างสังคหวัตถุ 4 จะช่วยให้ผู้ปฏิบัติสามารถยึดเหนี่ยวจิตใจผู้อื่นได้ สร้างมิตรไมตรีที่ดีต่อกันและกัน หลักธรรมทั้ง 4 ประการ ได้แก่ ทาน ให้ปัน คือเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เสียสละ แบ่งปัน ช่วยเหลือ สงเคราะห์ ด้วยปัจจัยสี่ ทุน หรือทรัพย์สิน สิ่งของ ตลอดจนให้ความรู้ความเข้าใจ ปิยวาจา พูดให้เป็นที่ยรักกัน คือกล่าวคำสุภาพ ไพเราะ น่าฟัง ชี้แจง แนะนำสิ่งที่เป็นประโยชน์มีเหตุผล ชักจูงไปในทางที่ดีงาม หรือคำแสดงความเห็นอกเห็นใจ ให้กำลังใจ รู้จักพูดให้เกิดความเข้าใจดี สมานสามัคคี ทำให้รักใคร่นับถือและช่วยเหลือเกื้อกูลกัน อตถจริยา ทำประโยชน์แก่เขา คือช่วยเหลือด้วยแรงกาย และชวนช่วยกิจการต่างๆ บำเพ็ญสาธารณประโยชน์รวมทั้งช่วยแก้ปัญหาและช่วยแนะนำปรับปรุงส่งเสริมในด้านจริยธรรม สมานัตตตา เอาตัวเข้าสมาน คือทำตัวให้เข้ากับเขาได้ วางตนเสมอต้นเสมอปลาย ให้ความเสมอภาค ปฏิบัติสม่ำเสมอต่อคนทั้งหลายไม่เอาเปรียบ และเสมอในทุกข์สุข คือร่วมสุข ร่วมทุกข์ ร่วมรับรู้ ร่วมแก้ไขปัญหา เพื่อให้เกิดประโยชน์สุขร่วมกัน

ในงานด้านการบริหารกิจการคณะสงฆ์อำเภอหนองแสง จังหวัดอุดรธานี ภาค 8 โดยมีการบริหารจัดการตามลำดับหน้าที่ปรากฏในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2535 และบทบัญญัติในกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มีวัดในเขตปกครองคณะสงฆ์อำเภอหนองแสง จำนวน 30 วัด มีเจ้าคณะพระสังฆาธิการทำหน้าที่บริหารกิจการคณะสงฆ์ ประกอบด้วยพระสังฆาธิการระดับ เจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล เจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาสและพระเลขานุการ เพื่อช่วยให้การบริหารกิจการคณะสงฆ์นั้นบรรลุจุดหมายหรือเป้าประสงค์ ใน 6 ด้าน คือ 1. ด้านการปกครอง 2. ด้านการศาสนศึกษา 3. ด้านการศึกษาสงเคราะห์ 4. ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา 5. ด้านการสาธารณูปการ และ 6. ด้านการสาธารณสงเคราะห์ จากสภาพปัญหาการทำงานไม่ต่อเนื่อง ขาดการประสานงานจากบุคคล และหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง เป็นผลให้การบริหารกิจการคณะสงฆ์ขาดประสิทธิภาพเพราะขาดเครื่องมือหรือกลไกที่จะสนองการทำงานให้ประสบผลสำเร็จและมีประสิทธิภาพ

จากประเด็นดังกล่าว ผู้วิจัยเล็งเห็นปัญหาของการบริหารกิจการคณะสงฆ์ที่จะต้องมีการบูรณาการให้เท่าทันกับสถานการณ์ปัจจุบันนี้ จึงทำให้เกิดความใคร่รู้ว่าแนวทางการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้วยหลักสังคหวัตถุของพระสังฆาธิการในเขตปกครองอำเภอหนองแสง จังหวัดอุดรธานีเป็นอย่างไร ซึ่งการศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาเพื่อนำเอาผลการวิจัยไปพัฒนาการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ที่ดีอยู่แล้วก็จะได้นำมาพัฒนาให้ดียิ่งขึ้น ส่วนที่ด้อยก็จะได้ประมวลข้อเสนอแนะให้เกิดแนวทางในการพัฒนาที่ยั่งยืนยิ่งขึ้นไป ไม่ว่าจะเป็นด้านบุคคลหรือองค์กรเองก็ตาม

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในเขตปกครองอำเภอหนองแสง จังหวัดอุดรธานี
2. เพื่อศึกษาหลักสังคหวัตถุ 4 ประการ ในพระพุทธศาสนาเถรวาท
3. เพื่อศึกษาแนวทางการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้วยหลักสังคหวัตถุ 4 ของพระสังฆาธิการในเขตปกครองอำเภอหนองแสง จังหวัดอุดรธานี

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยเรื่อง “แนวทางการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้วยหลักสังคหวัตถุของพระสังฆาธิการในเขตปกครองอำเภอหนองแสง จังหวัดอุดรธานี” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มีขั้นตอนในการดำเนินการวิจัยดังนี้

1. ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

การได้มาซึ่งผู้ให้ข้อมูลสำคัญโดยการเลือกจากประชากรกลุ่มเป้าหมาย (Target group) จำนวน 30 รูป ได้แก่

1. รองเจ้าคณะอำเภอจำนวน 1 รูป
2. เจ้าคณะตำบลจำนวน 6 รูป
3. เจ้าอาวาส จำนวน 12 รูป
4. ผู้ช่วยเจ้าอาวาสจำนวน 3 รูป
5. พระเลขานุการ จำนวน 8 รูป

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือการวิจัย 2 ประเภท คือ วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Dept Interviews) และวิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) เป็น

แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับแนวทางการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้วยหลักสังคหวัตถุของพระสังฆาธิการในเขตปกครองอำเภอหนองแสง จังหวัดอุดรธานีได้แก่

2.1 การสร้างเครื่องมือ

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1. ศึกษาค้นคว้าจากหนังสือ เอกสาร ทฤษฎีระเบียบต่างๆ ที่เกี่ยวกับแนวทางการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้วยหลักสังคหวัตถุของพระสังฆาธิการในเขตปกครองอำเภอหนองแสง จังหวัดอุดรธานี
2. นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาค้นคว้ามาประมวลความรู้สรุปเป็นกรอบแนวคิดกำหนดขอบเขตการวิจัยและกำหนดเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
3. สร้างสัมภาษณ์ตามกรอบแนวคิด เพื่อให้ครอบคลุมขอบเขตของการทำวิจัย
4. นำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างเสร็จแล้วเสนอคณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เพื่อตรวจสอบแก้ไขปรับปรุงให้มีความตรงตามเนื้อหา
5. นำแบบสัมภาษณ์มาปรับปรุงตามข้อเสนอแนะของคณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

2.2 การตรวจสอบเครื่องมือ

นำแบบสัมภาษณ์ที่ปรับปรุงแล้วไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน ได้แก่

- 1) พระครูพิศาลสารบัณฑิต,รศ.ดร. ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์หนองคาย/อาจารย์ประจำหลักสูตร มจร วิทยาเขตหนองคาย
- 2) พระครูจิรัชธรรมชัย, รศ.ดร. อาจารย์ประจำหลักสูตรมหาบัณฑิต มจร วิทยาเขตหนองคาย
- 3) ดร. ธวัชชัย สันธูนอก อาจารย์พิเศษประจำหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต มจร.วิทยาเขต หนองคาย

ตรวจสอบความถูกต้อง และนำข้อเสนอแนะที่ได้ปรับปรุงแล้วจากผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 2 ท่านมาพิจารณาปรับปรุงแก้ไขให้มีความเหมาะสม จากนั้นนำแบบสัมภาษณ์ที่สมบูรณ์แล้วไปเก็บข้อมูลกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญต่อไป

2.3 แบบสัมภาษณ์การวิจัย

- ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check list) ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา และสำหรับบรรพชิต
 - ส่วนที่ 2 แนวทางการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้วยหลักสังคหวัตถุของพระสังฆาธิการในเขตปกครองอำเภอหนองแสง จังหวัดอุดรธานี
- ตอนที่ 3 ปัญหาและข้อเสนอแนะ

2.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. กำหนดข้อมูลและตัวชี้วัด เป็นการกำหนดว่าข้อมูลที่ต้องการมีอะไรบ้าง โดยการศึกษาและวิเคราะห์จากวัตถุประสงค์หรือปัญหาของการวิจัยเพื่อสร้างกรอบแนวคิดในการวิจัย และจะใช้อะไรเป็นตัวชี้วัด จึงจะได้ข้อมูลที่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง

2. กำหนดแหล่งข้อมูล จำนวน 30 รูป/คน

3. นำเครื่องมือวิจัยไปใช้สัมภาษณ์(Inter View) โดยคณะผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก(In-depth Interview) สำหรับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 30 รูป/คน

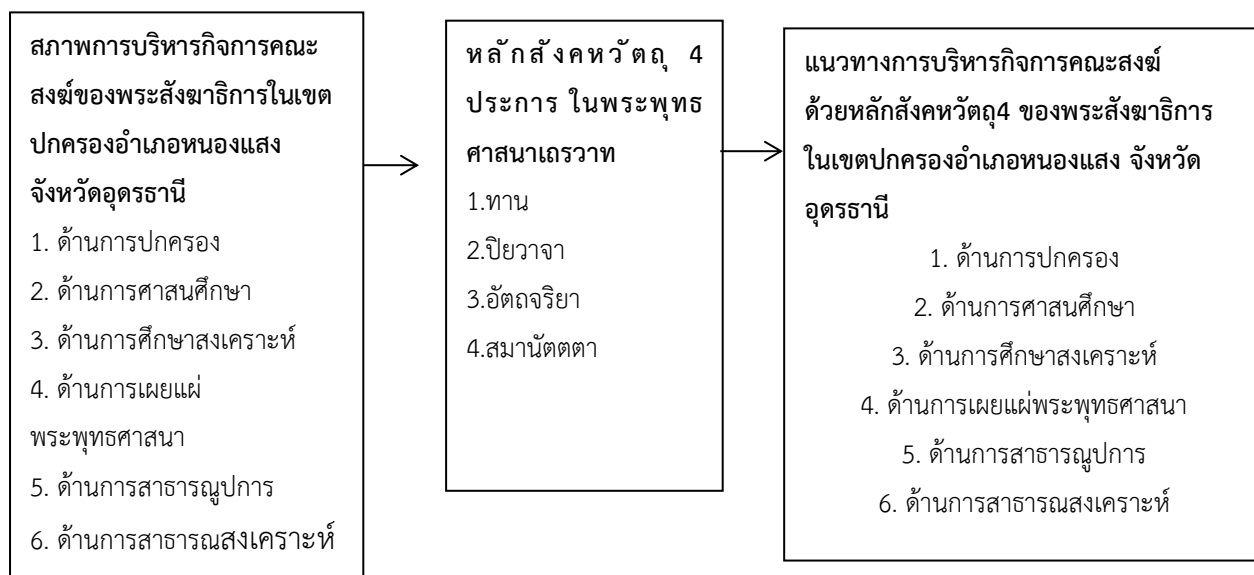
2.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลจากการรวบรวมที่มีอยู่อย่างเป็นระบบ สะดวก และง่ายต่อการค้นหาข้อมูล ในการจัดทำแฟ้มเพื่อประโยชน์ต่อการค้นหาข้อมูล ประกอบด้วย แฟ้มข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เจาะลึก ประกอบด้วยข้อมูล 2 ส่วน คือ

- ข้อมูลที่เป็นแบบบันทึกการสัมภาษณ์ประกอบด้วย ชื่อผู้ให้ข้อมูลสำคัญ วันที่ ช่วงเวลา สถานที่สัมภาษณ์ สัมภาษณ์ครั้งที่ ชื่อผู้สัมภาษณ์ บทสัมภาษณ์
- ข้อมูลที่เป็นแบบวิเคราะห์การสัมภาษณ์เจาะลึก ซึ่งประกอบด้วยชื่อผู้ให้ข้อมูล ชื่อผู้สัมภาษณ์ คำหลักบรรยาย เหตุการณ์/สถานการณ์ และการตีความเบื้องต้นแล้วจึงทำการวิเคราะห์เชิงพรรณนา

กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากการศึกษาแนวคิดทฤษฎีและข้อมูลตามเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังกล่าวผู้วิจัยจึงสรุปเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยดังแผนภาพ

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผลการวิจัย

1) สภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในเขตปกครองอำเภอหนองแสง จังหวัดอุดรธานี

แนวทางการดำเนินให้มีประสิทธิภาพนั้นเป็นเรื่องของการใช้ปัจจัยและกระบวนการในการดำเนินงาน โดยมีผลที่ได้รับเป็นตัวกำกับการแสดงประสิทธิภาพของการดำเนินงานใดๆ อาจแสดงค่าของประสิทธิภาพในลักษณะของการเปรียบเทียบระหว่างค่าใช้จ่ายในการลงทุนกับผลกำไรที่ได้รับซึ่งถ้าผลกำไรมีค่ามากกว่าต้นทุนก็ยิ่งแสดงถึงประสิทธิภาพมากขึ้น ประสิทธิภาพอาจไม่แสดงเป็นค่าประสิทธิภาพเชิงตัวเลขแต่แสดงถึงการบันทึกถึงลักษณะการใช้เงินวัสดุคนและเวลาใช้การปฏิบัติงานอย่างคุ้มค่าและเหมาะสมประหยัดโดยหลักการบริหารกิจการคณะสงฆ์อำเภอหนองแสง จังหวัดอุดรธานีนั้น ถือเป็นแนวทางในการบริหารการปกครองคณะสงฆ์ไทยอยู่ภายใต้การปกครองโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ฉบับพ.ศ. 2505โดยกำหนดอำนาจหน้าที่มหาเถรสมาคมในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่2) พ.ศ. 2535 เกี่ยวข้องกับการควบคุมและส่งเสริมกิจการคณะสงฆ์ที่เคยถูกจัดเป็นอำนาจหน้าที่ของสังฆมนตรีแห่งองค์การ4ในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์พ.ศ. 2484 ปัจจุบันมหาเถรสมาคมมีอำนาจที่เกี่ยวกับงานคณะสงฆ์6ด้าน คือ 1) การปกครอง 2) การศึกษา 3) การศึกษาสงเคราะห์ 4) การเผยแผ่ 5) การสาธารณูปการ และ 6) การสาธารณสงเคราะห์ ซึ่งคณะสงฆ์อำเภอหนองแสง จังหวัดอุดรธานี ก็บริหารจัดการกิจการงานพระศาสนาต่างๆ เหล่านี้ด้วยดีเสมอมา แต่ในบางเรื่องพบว่ายังขาดประสิทธิภาพในงานดำเนินงานซึ่งมี 4 ประเด็นปัญหา ดังนี้ ๑) ปัญหาการทำงานไม่ต่อเนื่อง 2) ขาดการประสานงานจากบุคคลและหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง 3) ขาดการประชาสัมพันธ์ และ 4) ขาดการวางแผนการดำเนินกิจกรรมอย่างมีประสิทธิภาพ

2) หลักสังคหวัตถุ 4 ประการ ในพระพุทธศาสนาเถรวาท

สังคหวัตถุ 4 ถือว่าเป็นหลักธรรมที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจของผู้อื่น ผูกไมตรี เอื้อเฟื้อเกื้อกูล หรือเป็นหลักการสงเคราะห์ซึ่งกันและกัน มีองค์ประกอบอยู่ 4 ประการ ได้แก่ 1) ทาน การให้การเสียสละ 2) ปิยวาจา การพูดจาด้วยถ้อยคำที่สุภาพ 3) อดถจริยา การประพฤติในสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น 4) สมานัตตตา การเป็นผู้มีความสม่ำเสมอ หรือมีความประพฤติเสมอด้านเสมอปลาย

ความสำคัญของสังคหวัตถุ 4 เป็นธรรมเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจคน หรือธรรมเพื่อให้ตนเป็นที่รัก เป็นที่ขอบใจของคนทั่วไปเป็นเครื่องสงเคราะห์โลก สงเคราะห์ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ยึดเหนี่ยวใจกันไว้เป็นเครื่องเกาะกุมประสานโลก คือสังคมแห่งหมู่สัตว์ไว้ คือ 1) ทาน คือ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เสียสละแบ่งปัน ช่วยเหลือสงเคราะห์ด้วยปัจจัยสี่ทุนหรือทรัพย์สิ่งของตลอดจนให้ความรู้ ความเข้าใจและศิลปวิทยา 2) ปิยวาจา พูดอย่างรักกัน คือ กล่าวคำสุภาพ ไพเราะน่าฟัง ชี้แจงแนะนำสิ่งที่เป็นประโยชน์มีเหตุผลเป็นหลักฐาน ชักจูงในทางที่ดีงามหรือคำแสดงความเห็นอกเห็นใจให้กำลังใจ รู้จักพูดให้เกิดความเข้าใจดี สมานสามัคคี เกิดไมตรี ทำให้รักใคร่นับถือและช่วยเหลือเกื้อกูลกัน 3) อดถจริยา ทำประโยชน์แก่เขา คือ ช่วยเหลือด้านร่างกายและ

ชวนช่วยเหลือกิจการต่างๆ บำเพ็ญสาธารณประโยชน์รวมทั้งช่วยแก้ไขปัญหาและช่วยปรับปรุงส่งเสริมในด้านจริยธรรม 4)สมานัตตตา เอาตัวเข้าสมาน คือ ทำตัวให้เข้ากับเขาได้ วางตนเสมอต้นเสมอปลายให้ความเสมอภาค ปฏิบัติสม่ำเสมอต่อคนทั้งหลาย ไม่เอาเปรียบและเสมอในสุขทุกข์ คือ ร่วมสุขร่วมทุกข์ร่วมรับรู้ร่วมแก้ไขปัญหา เพื่อให้เกิดประโยชน์สุขร่วมกันกล่าวโดยสรุป การช่วยด้วยทุน ด้วยของหรือความรู้ การช่วยด้วยถ้อยคำ การช่วยด้วยกำลังคน การช่วยด้วยการร่วมเผชิญและแก้ปัญหาพฤติกรรมบำเพ็ญสงเคราะห์เป็นพฤติกรรมที่ยึดเหนี่ยวใจคน ประสานหมู่ชนให้เกิดความสามัคคีขึ้นในการอยู่ร่วมกันและจัดการบริหารงานต่างๆ ให้เกิดประสิทธิภาพได้อย่างเต็มความพอใจของคนทุกฝ่าย

หลักสังคหวัตถุกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ที่มีสาระทั้ง 6 ด้านนั้นเป็นการสงเคราะห์ญาติโยมแทบทั้งสิ้นโดยเฉพาะอย่างยิ่งการกิจด้านศึกษาสงเคราะห์และศาสนสงเคราะห์ที่เห็นได้ชัดเจนเพราะแม้แต่ชื่อยังคำว่าสงเคราะห์และในที่นี้หมายถึงการให้ (ทาน) ด้วยวาจาที่มีความจริงใจ (ปิยวาจา) เป็นไปเพื่อประโยชน์และความสุขแก่กุลผู้อื่น (อรรถจริยา) อย่างเสมอต้นเสมอปลายและตามกาล (สมานัตตตา) และจากการศึกษายังพบว่า ในการบริหารองค์กรของพระพุทธเจ้า นั้น ทรงยึดหลักธรรมที่ช่วยให้อยู่ร่วมกันในองค์กรอย่างมีคุณธรรมคือสังคหวัตถุ 4 เป็นหลักพุทธธรรมที่ใช้เป็น “ธรรมเครื่องยึดเหนี่ยวใจในการสงเคราะห์ประชาชนและสงเคราะห์บริษัทหมู่ไมตรีเอื้อเพื่อเกื้อกูลและประสานหมู่ชนไว้ในสามัคคีจัดเป็นหลักคุณธรรมเชิงพุทธที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้เพื่อเป็นแบบอย่างแบบแผนสำหรับผู้บริหารองค์กรทั่วไปได้นำไปปรับใช้กับการบริหารองค์กรของตนพระสังฆาธิการผู้เป็นผู้บริหารกิจการคณะสงฆ์ต้องนำมาประยุกต์ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ย่อมสามารถนำพาองค์กรสงฆ์ให้บรรลุผลได้อย่างดียิ่ง

3) แนวทางการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้วยหลักสังคหวัตถุ 4 ของพระสังฆาธิการในเขตปกครองอำเภอหนองแสง จังหวัดอุดรธานี

แนวทางในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้วยหลักสังคหวัตถุ 4 ของพระสังฆาธิการในอำเภอหนองแสง จังหวัดอุดรธานี นี้ พบว่า พระสังฆาธิการได้นำเอาหลักธรรมในสังคหวัตถุ มาใช้ในการเพิ่มศักยภาพในการดำเนินงานบริหารกิจการคณะสงฆ์ให้มีประสิทธิภาพ ดังนี้

1) ด้านการปกครอง พบว่า ปัญหาด้านการทำงานไม่ต่อเนื่องนั้นของการบริหารงานด้านการปกครอง คือ การจัดทำระบบบัญชีรายรับ-รายจ่ายเพื่อให้เกิดการบริหารงบการเงินคล่องตัวมีการกระทำที่ไม่ต่อเนื่องและขาดทักษะความรู้ความเข้าใจที่เพียงพอ การจัดประชุมพระภิกษุสามเณรเพื่อชี้แจงกฎระเบียบตามวาระต่างๆ เป็นสิ่งไม่ต่อเนื่อง

หลักการของหลักสังคหวัตถุ 4 นั้นคือ ทาน คือการให้ ให้ทั้งความรู้ ให้ทั้งความอบอุ่น ให้ทั้งที่พักอาศัย และเมื่อพระในปกครองละเอียดถี่ถ้วน เล็กๆ น้อยๆ ก็พูดคุย อธิบายให้เกิดความเข้าใจ ให้อภัย เพื่อต้องการให้พระสงฆ์มีความรู้ความสามารถทั้งทางโลก และทางธรรมควบคู่กันไป พระสังฆาธิการ ที่ปกครองในระดับเจ้าอาวาสถึงระดับเจ้าคณะอำเภอนั้น จะเห็นได้ว่า คณะสงฆ์มีการกำหนดกรอบเวลาการประชุมที่ชัดเจน

ในการบริหารงานในแต่ละครั้ง และทุกครั้งที่จะประชุมก็จะมีการบินทักทายหลังการประชุมทุกครั้ง เพื่อรายงานเจ้าคณะผู้ปกครองที่อยู่เหนือกว่าตน เพื่อให้การทำงานเป็นระบบเป็นหลักฐานและสามารถรับมือกับสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เปลี่ยนแปลงไปได้อย่างรวดเร็ว แต่การทำงานเช่นนี้ก็ยังขาดความต่อเนื่องในบางประการ จึงได้นำหลักการของสังคหวัตถุ 4 มาใช้ คือ สมานัตตา คือ ความสม่ำเสมอของการทำงานมารอบเวลาการประชุมที่ได้กำหนดไว้

2) ด้านการศึกษา มุ่งให้พระสงฆ์สามเณรเล่าเรียนพระธรรมวินัยของทั้งของบรรพชิตและคฤหัสถ์ หรือการศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติสัทธรรมนั้น พบว่า ปัญหาในการทำงานไม่ต่อเนื่องนั้นของการบริหารงานด้านการปกครอง คือ ยังขาดการยกย่องเชิดชูเกียรติผู้สอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมบาลีและแผนกสามัญให้มีขวัญกำลังใจในการศึกษาต่ออย่างต่อเนื่อง

หลักสังคหวัตถุ 4 นั้น คือ หลักการปียวาจาและอัทธจริยา เน้นการพบปะพูดคุยด้วยความเป็นกัลยาณมิตร มีวาจาสุภาพ และคำนึงถึงประโยชน์ของสงฆ์ส่วนรวมเป็นหลัก

3) การศึกษาสงเคราะห์ ปัญหาในการทำงานไม่ต่อเนื่องนั้นของการบริหารงานด้านการศึกษาสงเคราะห์ พบว่า การช่วยเหลือด้านทุนการศึกษาเฉพาะบุคคลผู้กำลังศึกษาที่มีความเดือดร้อนมีการจัดการเรียนการสอนวิชาชีพขั้นพื้นฐานเพื่อส่งเสริมอาชีพท้องถิ่นมีการจัดตั้งหรือสนับสนุนโรงเรียน อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ ยังไม่มีการดำเนินงานที่เป็นรูปธรรม จะเห็นได้ว่าภาระด้านนี้เพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลและการช่วยเหลือเกื้อกูลการศึกษาหรือสถาบันการศึกษาอื่น

หลักสังคหวัตถุ 4ที่พระสังฆาธิการในเขตอำเภอหนองแสงได้นำมาเป็นแนวทางในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในด้านนี้ คือหลักการให้ทาน มาใช้ในการเป็นแนวทางการดำเนินงาน ร่วมกับหลักสมานัตตา คือความเสมอต้นเสมอปลาย เท่าอย่างสม่ำเสมอ ก่อให้เกิดความต่อเนื่องในการดำเนินงาน คือ ส่วนใหญ่ช่วยเหลือด้านอุปกรณ์ การศึกษา จัดตั้งโรงเรียนพระปริยัติธรรมเพื่อส่งเสริมการศึกษาแก่พระภิกษุและสามเณร

4) ด้านการเผยแผ่ ปัญหาในการทำงานไม่ต่อเนื่องนั้นของการบริหารงานด้านการเผยแผ่ คือการเผยแผ่พระพุทธศาสนาทั้งนั้นต้องเป็นไปทั้งเชิงรับและเชิงรุก แต่แม้จะทำงานการเผยแผ่ด้วยการเทศน์การสอนธรรมเป็นหลัก แต่ก็ยังขาดการทำงานเชิงรุกอย่างต่อเนื่อง ในการใช้การสงเคราะห์ในรูปแบบต่างๆ เป็นตัวนำคนเข้าหาธรรมอยู่

หลักสังคหวัตถุ 4ที่พระสังฆาธิการในเขตอำเภอหนองแสงได้นำมาเป็นแนวทางในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในด้านนี้ คือ 1) ทาน คือ การเสียสละ การให้ในสิ่งที่เป็นประโยชน์และไม่เป็นโทษต่อสังคม การเสียสละตนในด้านกำลัง ความสุขส่วนตัว ปัญญาที่จะเรียนรู้และเข้าใจผู้อื่น ในเรื่องของทานนั้นจำแนกได้เป็น 1 อย่าง ตามที่ได้ปรากฏหลักฐานในทานสูตร ว่าด้วยการให้ทาน ดังที่ว่า “ภิกษุทั้งหลาย ทาน 2 อย่าง คือ อามิสทาน (การให้สิ่งของ) และธรรมทาน (การให้ธรรม) บรรดาทาน 2 อย่างนี้ ธรรมทานเป็นเลิศ” 2) ปิย

วาจา คือ การพูดจาด้วยถ้อยคำสุภาพไพเราะ พูดด้วยความจริงใจ พูดในสิ่งที่เป็นประโยชน์เหมาะสำหรับกาลเทศะ วิธีการที่จะพูดให้เป็นปียวาจานั้น จะต้องพูดโดยยึดถือหลักวจีสุจริต คือ พูดจริง พูดไพเราะ อ่อนหวาน พูดคำให้สามัคคี พูดคำมีประโยชน์ 3) อุตถจริยา คือ การประพฤติปฏิบัติที่เป็นประโยชน์ การชวนช่วยช่วยเหลือการเอาใจใส่ เป็นต้น เป็นการสงเคราะห์ทุกชนิดหรือการประพฤติในสิ่งที่เป็นประโยชน์เกื้อกูลผู้อื่น และ 4) สมานัตตตา คือ การทำตนเสมอต้นเสมอปลายถูกต้องตามกาลเทศะ เป็นผู้มีความสม่ำเสมอ ทำงานอย่างเสมอต้นเสมอปลายเพื่อลดปัญหาด้านการทำงานที่ไม่ต่อเนื่อง

5) ด้านการสาธารณูปการ ปัญหาด้านการทำงานไม่ต่อเนื่องนั้นของการบริหารงานด้านการสาธารณูปการ คือ การก่อสร้างและบูรณปฏิสังขรณ์ศาสนวัตถุ และศาสนสถาน และการติดต่อการสร้าง การตั้ง รวมทั้งการขอรับพระราชทานวิสุงคามสีมา นั้น เป็นการทำงานแบบขาดตอนทำให้เกิดความล่าช้าในการทำงานขาดการติดตามงมด้วย

หลักสังคหวัตถุ 4 ที่พระสังฆาธิการในเขตอำเภอหนองแสงได้นำมาเป็นแนวทางในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในด้านนี้ คือ การเสียสละ การให้ในสิ่งที่เป็นประโยชน์และไม่เป็นโทษต่อสังคม ด้วยการสร้างถาวรวัตถุเพื่อเป็นอามิสทาน (การให้สิ่งของ) อันยิ่งใหญ่ และเพื่อธรรมทาน เป็นประโยชน์ที่เกื้อกูลแก่คนหมู่มาก หลักปียวาจา คือ การพูดจาด้วยถ้อยคำสุภาพไพเราะ พูดด้วยความจริงใจ คือพูดเพื่อประสานประโยชน์ พูดคำให้สามัคคี พูดคำมีประโยชน์ในการประชาสัมพันธ์ชักชวนคนมาร่วมสร้างสิ่งต่างๆ หลักอุตถจริยา การสร้างสิ่งที่เป็นประโยชน์ การชวนช่วยช่วยเหลือการเอาใจใส่ ในงานการก่อสร้างทุกอย่างด้วยความตั้งใจ ในสิ่งที่เป็นประโยชน์เกื้อกูลผู้อื่น และ หลักสมานัตตตา การงานงานอย่างเสมอต้นเสมอปลาย จนงานนั้นๆ สำเร็จอย่างเป็นรูปธรรม เป็นประโยชน์แก่มหาชนทั้งหลาย

6) ด้านการสาธารณสงเคราะห์ ปัญหาด้านการทำงานไม่ต่อเนื่องนั้นของการบริหารงานด้านการสาธารณสงเคราะห์ นั้น ไม่ว่าจะเป็นการดำเนินการกิจการห้องสมุดเพื่อประชาชน การตั้งมูลนิธิเพื่อช่วยเหลือคนยากจนหรือช่วยเหลือคราวประสบภัยพิบัติ การกำหนดเขตอภัยทาน การพัฒนาหมู่บ้านหรือชุมชนการช่วยเหลือทางราชการในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด การสร้างถนนหนทาง การขุดลอกคูคลอง การสร้าง฼าปนสถาน การสร้างประปาและไฟฟ้าการช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติ การสงเคราะห์คนชราและคนพิการนั้น บางทีการดำเนินการก็ต้องมาหยุดชะงักเพราะรอเงินอุดหนุนหรือเงินบริจาค ทำให้งานที่ทำอยู่ขาดความต่อเนื่อง

หลักสังคหวัตถุ 4 ที่พระสังฆาธิการในเขตอำเภอหนองแสงได้นำมาเป็นแนวทางในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในด้านนี้ คือ ยึดหลักการของทานซึ่งถือว่าการให้ธรรมเป็นทานย่อมชนะการให้ทานทั้งปวง เช่นพระสังฆาธิการในเขตอำเภอหนองแสง จังหวัดอุดรธานีได้ดำเนินการด้านการปฏิบัติศาสนกิจการสาธารณสงเคราะห์อย่างเป็นระบบ มีการวางแผนงานแต่ในบางแผนงานนั้นยังขาดความต่อเนื่อง แต่ก็ได้อาหลัก

สมานัตตาในหลังหัตถ์มาใช้เป็นแนวทางในการดำเนิน เพื่อให้เกิดการทำงานที่สม่ำเสมอให้เกิดประสิทธิภาพ

อภิปรายผลการวิจัย

สภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในเขตปกครองอำเภอหนองแสง จังหวัดอุดรธานี นั้นได้อธิบายหลักการและแนวทางตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ฉบับพ.ศ. 2505 โดยกำหนดอำนาจหน้าที่มหาเถรสมาคมในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่2) พ.ศ. 2535 เกี่ยวข้องกับการควบคุมและส่งเสริมกิจการคณะสงฆ์ที่เคยถูกจัดเป็นอำนาจหน้าที่ของสังฆมนตรีแห่งองค์การ4ในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์พ.ศ. 2484 ปัจจุบันมหาเถรสมาคมมีอำนาจที่เกี่ยวกับงานคณะสงฆ์6ด้าน คือ 1) การปกครอง 2) การศึกษา 3) การศึกษาสงเคราะห์ 4) การเผยแผ่ 5) การสาธารณูปการ และ 6) การสาธารณสงเคราะห์ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดและหลักการซึ่งคณะสงฆ์อำเภอหนองแสง จังหวัดอุดรธานี ก็บริหารจัดการกิจการงานพระศาสนาในด้านต่างๆ เหล่านี้ด้วยดีเสมอมา แต่ในบางเรื่องพบว่ายังขาดประสิทธิภาพในงานดำเนินงานซึ่งมี 4 ประเด็นปัญหาดังนี้ 1) ปัญหาการทำงานไม่ต่อเนื่อง 2) ขาดการประสานงานจากบุคคลและหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง 3) ขาดการประชาสัมพันธ์ และ 4) ขาดการวางแผนการดำเนินกิจกรรมอย่างมีประสิทธิภาพ เพราะการดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพนั้นต้องคำนึงถึงในปริมาณและคุณภาพที่เหมาะสมและต้นทุนน้อยที่สุดโดยคำนึงถึงต้นทุนคุณภาพปริมาณเวลาวิธีการ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ **จิตินันท์ สุวรรณศิริ** ได้กล่าวถึงประสิทธิภาพสูงสุดในการบริหารงานทางธุรกิจและความสามารถในการผลิตสินค้าหรือบริการในปริมาณและคุณภาพที่เหมาะสมและต้นทุนน้อยที่สุดโดยคำนึงถึงองค์ประกอบ5ประการคือต้นทุน (Cost) คุณภาพ (Quality) ปริมาณ (Quantity) เวลา (Time) วิธีการ (Method) ในการผลิต (จิตินันท์ สุวรรณศิริ, 2550 : ออนไลน์) การบริหารวัดเป็นการจัดการกับทรัพยากรที่มีอยู่ทั้งในและนอกวัดมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่วัดซึ่งหมายถึงการจัดวางโครงสร้างในการดำเนินงานและกิจกรรมต่างๆของวัดให้มีลำดับขั้นตอนที่มีระเบียบแบบแผนที่เหมาะสมเพื่อสะดวกในการติดต่อประสานงานเพราะวัดเป็นสถานที่สาธารณะและเป็นแหล่งรวมใจของชาวพุทธดังนั้นวัดจึงควรมีการจัดการกับทรัพยากรที่อยู่อย่างมีประสิทธิภาพ และการบริหารกิจการคณะสงฆ์นี้ ได้ให้ความสำคัญต่อการดูแลคณะสงฆ์โดยปฏิบัติตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์กฎหมาย มติมหาเถรสมาคม คือ รูปแบบของการปกครองสงฆ์เพื่อเป็นรูปแบบของการดูแลและการปกครองคณะให้อยู่อย่างเป็นระเบียบเรียบร้อยดีงาม และยังได้ดำเนินการดูแลงานการปกครองและสงเคราะห์ชุมชนด้วยกิจกรรมต่างๆ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ**พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมมจิตโต)** ที่ได้กล่าวถึง การปกครองคณะสงฆ์หรือการบริหารคณะสงฆ์ตามทัศนะของพระพุทธศาสนา ไว้ว่าการปกครองตามความหมายในพระพุทธศาสนาเป็นการปกครองเพื่อการศึกษาการปกครองและความสงบเรียบร้อยที่เกิดจากการปกครองนั้นมิใช่เป็นจุดหมายในตัวแต่เป็นปัจจัยคือสภาพเอื้อเพื่อช่วยให้แต่ละบุคคลบรรลุจุดหมายแห่งการศึกษาหรือเพื่อเป็นหลักประกันของการศึกษาทั้งสิ้นถ้าไม่ปกครองด้วยการศึกษาก็ต้องปกครอง

ด้วยอำนาจเมื่อปกครองด้วยอำนาจก็เกิดความรู้สึกในเชิงปฏิบัติที่เอียงไปในทางที่ขัดแย้งกันด้วยเหตุนี้การปกครองแบบใช้อำนาจใช้อำนาจและจะเน้นการลงโทษมากยิ่งขึ้นตามลำดับไม่ใช้การปกครองแบบพยายามสร้างคนดีแต่เป็นการปกครองแบบกาจัดคนเลวนั่นเอง (พระเมธีธรรมาภรณ์, 2539 : 78)

หลักสังคหวัตถุ 4 ประการ ในพระพุทธศาสนาเถรวาท นั้นเป็นการนำเอาหลักธรรมในสังคหวัตถุธรรมเหล่านี้มาช่วยอุ้มชูโลก เหมือนลิมสลักที่ยึดคบริดซึ่งเล่นไปไว้ได้ฉะนั้นในการอยู่ร่วมกันในสังคมนั้น มนุษย์ทุกคนล้วนปรารถนาเป็นที่รักของคนรอบข้าง เป็นที่ยอมรับนับถือของทุก ๆ คน และปรารถนาที่จะได้ยินได้ฟังคำยกย่องสรรเสริญ มากกว่าเสียงนินทาว่าร้ายพระพุทธองค์ได้ทรงสอนวิธีที่จะทำตนให้เป็นที่รักของสังคมว่า ขั้นแรกให้ปรับที่ตัวของเราก่อน คือ ต้องทำตัวเราให้เป็นคนน่ารักเสียก่อน โดยการปฏิบัติตามหลักสังคหวัตถุ 4 ซึ่งเป็นคุณธรรมที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวใจคนผูกใจคนและประสานหมู่ชนให้มีความสามัคคี เป็นหลักธรรมที่ทำให้คนเป็นที่รัก เป็นที่ชอบใจของคนทั่วไป เป็นการปลูกไมตรี เติมน้ำใจต่อกัน ทำให้สังคมเป็นสุข ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของสมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ (วาสน์ วาสโน) ที่ได้กล่าวถึงหลักสังคหวัตถุ 4 ไว้ว่าเมื่อทุกคนต่างประพฤติสังคหวัตถุทั่วถึงกันแล้ว อย่าวว่าแต่เฉพาะคน เฉพาะครอบครัว จะรักใคร่นับถืออยู่เป็นสุขสบายเลย ถึงคนทั้งหมู่บ้าน ทั้งเมือง ทั้งประเทศ ทั้งโลก ก็ต้องอยู่เป็นสุขสบายตลอดไปเหมือนกัน เพราะฉะนั้นท่านจึงว่าสังคหวัตถุทั้ง 4 อย่าง เป็นคุณสำหรับยึดเหนี่ยวน้ำใจผู้อื่นให้รักใคร่นับถือ ช่วยเหลือกัน อย่างวิเศษแท้ (สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ (วาสน์ วาสโน), 2528 : 83)

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาแนวทางการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้วยหลักสังคหวัตถุ 4 ของพระสังฆาธิการในเขตปกครองอำเภอหนองแสง จังหวัดอุดรธานีนี้ ผู้วิจัยเห็นว่ายังมีประเด็นที่ควรศึกษาเพิ่มเติมให้กว้างขวางเป็นประโยชน์ต่อคณะสงฆ์และเป็นประโยชน์แก่วงวิชาการ ดังนี้

1. ควรมีการทวิวิจัยเรื่องเกี่ยวกับแนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพของผู้นำตามหลักสังคหวัตถุของคณะสงฆ์จังหวัดอุดรธานี
2. ควรมีการศึกษาเชิงเปรียบเทียบทั้งเรื่องคุณลักษณะหรือคุณสมบัติความเป็นผู้นำทักษะการบริหารจัดการและปัจจัยที่ส่งเสริมการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสแต่ละวัดตามหลักสังคหวัตถุ 4
3. ควรมีการวิเคราะห์พัฒนาการบริหารจัดการวัดด้วยหลักสังคหวัตถุของเจ้าอาวาสในจังหวัดอุดรธานี

เอกสารอ้างอิง

- กรมการศาสนา .(2540). *คู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยเรื่องการคณะสงฆ์และการพระศาสนา*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา.
- ฐิตินันท์ สุวรรณศิริ. (2550). การจัดการความรู้ของผู้ตรวจประเมินระบบคุณภาพสำนักงานรับรองระบบคุณภาพวิศวกรรมสถานแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์ (สร.-ว.ส.ท). *ออนไลน์*. สืบค้นเมื่อ 20 มีนาคม 2564. แหล่งที่มา: <http://www.larners.in.th/file/lemonpoo>.
- พระเมธีธรรมมาภรณ์ (ประยูร ธรรมจิตโต). (2539). *การปกครองคณะสงฆ์ไทย*. กรุงเทพมหานคร: บริษัทสหภูมิธรรมจำกัด.
- สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ (วาสน์ วาสโน). (2528). *สังคหวัตถุ 4*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาหมกุฎราชวิทยาลัย.